

MEHMET AKİF ERSOY'UN ŞİİRLERİNDE ULUSAL ALEGORİNİN GÖSTERGESİ OLARAK BEDEN

Nurhale KARABACAK*

Giriş

Beden; bireyin kimliğinin görünür olmasının sağlandığı ve toplum nezdinde bireyi tanıtan bir var oluş mekânıdır. Bu var oluş mekânı bireye yer açar ve onu belirli bir konuma yerleştirir. Beden bu yönüyle görsel olarak iletişim kurulmasını sağlar. Kişiliğin bir parçasıdır ve bireyi yansıtır. Bedenin topluma sunmuş olduğu bir yansıma topluma etki edebilir veya toplumun içinde var olan kabuller, bedene yansiyabilir. Bu yüzden beden üzerine yapılan dövmeler, bedeni delmek/kesmek/boyamak veya diğer uygulanan pratikler; bedeni fiziksel bir nesneden sosyal işlevi olan bir mekâna dönüştürür. Bu yüzden bedene olan yaklaşımlar ve yorumlama biçimleri içinde bulunduğu toplumdan bağımsız değildir.

Bedenin edebi eserlerde işlenişine değinmek için öncelikle "ulusal alegori" kavramından kısaca bahsetmek istiyoruz: Ulusal alegori kapsamındaki eserlerde özel alan ile kamusal alanın ayrımı net bir şekilde yapılmaz, eser birey nezdinde yazılmasına rağmen toplumu yansıtan çeşitli tipleri içerir. Bireysel öykülerin "kolektivitinin deneyimi" (Jameson 1986: 85) altında kaldığını söyleyebiliriz. Buhran dönemlerinde toplumun faydası olabilecek belirli bir ideali yansıtmaya amacıyla da oluşturulabilir ve toplumun ihtiyaçlarına cevap vermesi niteliğiyle de şairin/yazarın ulus için hedeflediği noktaları yansıtır. Bu yönüyle toplumların ulus-devlete gidiş sürecinde ulusal kanonu desteklemek için yazılmış eserleri ulusal alegori olarak okuyabiliriz. Ulusal alegorinin bu yönü için Berna Moran'ın açıklaması şöyledir: Özellikle devrim sancılarının çekildiği, ideolojik kavgaların yapıldığı çalkantılı dönemlerde yazarlar bu değer kargaşalığı karşısında, çarpışan ideolojileri tartmak, sorguya çekmek kendi tutumlarını ortaya koymak gereğini duyarlar (Moran 1983: 21).

*Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yeni Türk Edebiyatı Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Öğrencisi, nkarabacak17@posta.pau.edu.tr

Bu kısa fakat anlaşılır olma gayesi taşıyan açıklamalarımızdan sonra, Mehmet Akif için bedenın önemine değinmek istiyoruz. Akif, baytarlık eğitimi alır ve yirmi yıl baytarlık memuriyetinde bulunur, Osmanlı'nın son ve Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki zorlu şartlarda kendisi de yaralılarla ilgilenir; bu gibi tecrübelerle onun şiirlerinde tıptan, anatomiden ve bedenın öneminden uzak durmasını beklenemezdi. Akif'e göre toplumu ayakta tutan ve toplumla iç içe olup ondan haberdar olan iki kesim vardır, birisi imam diğeri ise doktordur.

"Bana sor memleketin halini ben söyleyeyim:

Bir imam çünkü, bilir evleri... Ha bir de, hekim."

(Ersoy 2017:117)

Doktor onun genelinde sağlık, Akif için bu derece önemliyken toplum içinde yer alan tiplerin anlatıldığı (Seyfi Baba, Kör Neyzen, Hasta, Hasır) şiirlerde insanlar genel itibariyle hastadır veya bedensel eksiklik/yetersizlikleri vardır çünkü devletin kendisinin yıkıntıya uğraması sonucu olarak toplumsal sağlık sistemi yıkıntıya uğrar. Dönemin 'hasta adamının' toplumu da hastadır. Bu noktada Akif, bedeni ulusal alegori bağlamında okuyabileceğimiz şekilde toplumun ihtiyacına cevap verecek nitelikte akılla birlikte bedenın de güçlü ve kuvvetli olmasının önemi bakımından işlemiştir. Bu düşünce ise Asım'ın neslinin teşekkül etmesini sağlamıştır.

Asım'ın babası olan Köse İmam'ın köy düğününe gittiğini anlatan şiirde bedenın önemini şu açıdan açıklayabiliriz:

Daha 20'li yaşlardaki genç neslin yetersiz bir bedene sahip olması ve yaşlı insanların da ömrünün uzun olmadığını vurgulanması, Akif'in kalkınma için gerekli olduğunu düşündüğü marifet-fazilet ikilisi için ümitsiz bir tablo çizer. Çünkü marifeti getirecek olan genç nesil bedenın çürümüştür, zinde bir kişi dahi görülmez. Faziletin kaynağı olan gelenek ise ihtiyarlar kısa ömürlü olduğu için yok olup gitmeye yüz tutmuştur. Fakat Akif ümitsizliği sevmez çünkü Kur'an'da da yazdığı üzere "Sakın Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin. Çünkü kâfirlerden başkası Allah'ın

rahmetinden ümit kesmez." (Yusuf Suresi, 87. Ayet) Bu yüzden Asım'ı idealize eder. Mehmet Akif'in Asım'ı hem bedenen hem de ruhen donanımlı; çağın bilgilerine ve tekniğine hakim; modern olanla geleneksel olanı kaynaştırmayı başarmış ve yerli kalmış bir neslin ruhi lideridir (Çetindaş 2009: 873). *Fakat biz burada Asım'ı konumuz gereği sadece bedensel özellikleriyle anlatmaya çalışacağız. Akif'in kendisinin de güreşçi, yüzücü olması onun kendi beden sağlığına önem verdiği bir göstergesidir ve Akif kendisinin yeni nesle örnek teşkil etmesi ve yeni nesli belki de teşvik amacıyla bu özelliklerini Asım'a aktarır. Asım, tek başına dört kişiyi yere serebilecek derecede güçlü, "göğsünün ebadı" kabarık fakat bu kabarıklığın sadece kaba kuvvetten değil iman denizinden de geldiği "yalçın kayadan abide"dir. Akif'in daha önceden "İki el bir baş içindir." (Ersoy 2017: 194) dediğini biliyoruz. Bireyin ellerini kullanarak yani çalışarak zihnini, aklını kullanması gerektiği düşüncesindedir. Asım için "Boynu dehşetli, evet, beyni de lakin zinde;/ Kafa enseyle beraber gidiyor seyrinde." (Ersoy 2017: 417) derken evet güçlü ve kuvvetlidir fakat Asım'ın nesli marifeti getirecek olan nesil olduğu için aynı zamanda aklının da kuvvetli olması gerekmektedir. Yani baş için gerekli olan eller çalışıyordur ve marifeti getirebilecek atılganlık ve çevikliğe sahiptir .*

Bileklerine varıncaya kadar tarif edilen Asım'ın özellikle "mevzun kafa" olarak başının betimlenmesi yüzün kafamızda bulunan bir teşhir yeri olarak "hem başkalarının tanımlanmasında ayrıcalıklı bir yere sahip hem de karşılıklı etkileşimin yoğunlaştığı alan" (Ancet 2008: 33) olması sebebiyle Asım'ın ideal olanı yansıtmaya için son derece önemlidir. Asım'ın bu derece mükemmel olmasının başka sebepleri de vardır. Örneğin görme olgusunu düşünecek olursak körlük genel itibarıyla Akif'in şiirlerinde dilenci olmak için bir gerekçe olarak görülür (Kör Neyzen, Seyfi Baba) çünkü bu gibi bedensel farklılıklar "kişileri belirli roller içinde izole eder, normalden ve sağlıklıdan ayırır" (Illich 2011: 66). Fakat Asım, Akif'in deyimiyle "şehametli temaşa" olduğu için dilenci veya buna benzer bir rolden uzaktır. Asım'ın aydın kitleyi temsil eden bir yönü olduğu için

bedensel arazlara izin verilmemiştir çünkü belirli eksiklik/yetersizlikler bireyi kendisinin ve başkalarının gözünde değersizleştirerek ontolojik kaygılara yol açar.

Son olarak, ona göre vatanın bütünlüğü ve devletin güçlü olması için güçlü ve akıllı bireyler yani Asım'ın nesli gereklidir. Çanakkale Şehitlerine şiirine baktığımızda parçalanmanın eşiğine gelen bir vatan görürüz fakat "her uzvu için ayrı çalışılmış" olan Asım, olumlanan maddi düzgünlüğüyle "gövde yalçın kayadan" ve zinde olan bedeninin önde geldiği "gürbüz bir nesil" kurtarıcı konumda olduğu için bu parçalanma engellenir. Savaşta parçalanmış Asım'ın nesline karşılık bütünlünen ve çiğnetilmeyen vatan vardır:

O ne müdhiş tipidir: Savrulur enkaz-ı beşer...

Kafa, göz, gövde, bacak, kol, çene, parmak, el, ayak,

Boşanır sırtlara, vadilere, sağnak sağnak.

...

"Âsım'ın nesli... diyordum ya... nesilmiş gerçek:

İşte çiğnetmedi nâmûsunu, çiğnetmeyecek."

(Ersoy 2017: 411)

SONUÇ

Bedenin somut anlamda görüp ve algıladığımızın dışında farklı anlam ve düşünüşlere kapı araladığını görmüş olduğumuz bu çalışmada, salt bir et parçası dışında aslında kültürel olguları istemsiz olarak üstünde taşıyan bir mekân haline gelmiş olan bedenın ulusal alegori üzerinden okumasını yapmasını çalıştık. Sonuç itibariyle, her ne kadar her birey kendine has bir bedene sahip olsa da içinde bulunduğu toplumdan bağımsız bir olgu değildir. Karşılıklı etkileşimle içinde bulunduğu toplumla bir bütünlük içerisinde. Bedenin bu yönü ise, onu ulusal alegori üzerinde okumamızı sağlamıştır çünkü ulusal alegorinin içine almış olduğu özel alan ile kamusal alan, bir eserde somut olarak beden üzerinde yansıyabilir. Çünkü bedenın hem bireyi yansıtması hem içinde bulunduğu toplumdan

bağımsız olmama durumuyla ulusal alegori kapsamında yazılmış eserlerde özel alan ile kamusal alanın ayırımının net bir şekilde yapılamama durumu eş değer olarak görülebilir. Yani bedenın kolektivitening deneyimi altında kaldığı gibi, ulusal alegori kapsamında yazılmış eserlerde de bireysel öyküler kolektivitening deneyimi altında kalmıştır. Bu noktada ulusal alegorinin Akif'teki yansıması için ise şöyle denilebilir: Akif, oluşturmuş olduğu kurtarıcı nesli hem ruhen hem zihnen hem de bedenen kurgulamıştır ve beden üzerindeki düşüncüleri ise, ulusal alegorinin devreye girdiği noktada, toplumun amacına hizmet edecek şekilde onun deneyimi altında kalmış ve böylelikle toplumun ulus-devlete giden sürecinde parçalanan bedenle bütünlenen vatan, özel alan ile kamusal alan, ulusal alegorinin bir getirisi olarak birbiri içinde eriyip kolektivitening deneyimi altında kalmıştır.

KAYNAKÇA

ANCET, Pierre (2010). *Ucube Bedenlerin Fenomonolojisi*, (Çev. Ersel Topraktepe), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

BAŞLI, Şeyda (2008). *"Ulusal Alegori"den İmparatorluk Eğretilemesine: Osmanlı Romanında Çok-Katmanlı Anlatı Yapısı*, Bilkent Üniversitesi, Ekonomi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi.

ÇETİNDAS, Dilek (2009). "Safahat'ın Çocukları", 1. *Uluslararası Mehmet Akif Ersoy Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, (Haz. G. Yıldız, M. Z. Yıldırım, Ş. Kazan, H. Yazıcı Okuyan), C. 2, Burdur: MAKÜ, s. 871-880.

ERSOY, M. Akif (2007). *Safahat* (Haz. M. Ertuğrul Düzdağ), İstanbul: Çağrı Yayınları.

GÜLENDAM, Ramazan (2009). "Mehmet Akif'in İdeal İnsan Tipi", 1. *Uluslararası Mehmet Akif Ersoy Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, (Haz. G. Yıldız, M. Z. Yıldırım, Ş. Kazan, H. Yazıcı Okuyan), C.2, Burdur: MAKÜ, s. 687-692.

- ILLICH, İvan (2011). *Sağlığın Gaspsı*, (Çev. Süha Setabiboğlu), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- KANTER, Beyhan. (2019). "Kurmaca Bedenler" Türk Romanında Bir Söylem Biçimi Olarak Beden (1923-1980), İstanbul: Kesit Yayınları.
- KAVAS, Ebru (2009). "Mehmet Akif Ersoy Şiirinde II. Meşrutiyet İstanbul'unun Sosyal Tipleri", 1. Uluslararası Mehmet Akif Ersoy Sempozyumu Bildiriler Kitabı, (Haz. G. Yıldız, M. Z. Yıldırım, Ş. Kazan, H. Yazıcı Okuyan), C.1, Burdur: MAKÜ, s. 179-182.
- MORAN, Berna (1983). *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- PEPE, Kadir (2009). "Mehmet Akif Ersoy Spor Sevgisi ve Gençlik İdeali", 1. Uluslararası Mehmet Akif Ersoy Sempozyumu Bildiriler Kitabı, (Haz. G. Yıldız, M. Z. Yıldırım, Ş. Kazan, H. Yazıcı Okuyan), C.1, Burdur: MAKÜ, s. 445-449.
- TÜRKAN, Kadriye (2009). "Safahat'ta Giyim Kuşamla İlgili Tespitler", 1. Uluslararası Mehmet Akif Ersoy Sempozyumu Bildiriler Kitabı, (Ed. G. Yıldız, M. Z. Yıldırım, Ş. Kazan, H. Yazıcı Okuyan), C.1, Burdur: MAKÜ, s. 459-465.
- UYURKULAK, Serhat (2014). "Üçüncü Dünya Edebiyatı ve Ulusal Alegori", *Litera: Journal of Language, Literature and Culture Studies*, S.15 (Ağustos), İstanbul, s. 136-146.
- YAKIT, İsmail (2009). "Mehmet Akif ve Tıp Etiği", 1. Uluslararası Mehmet Akif Ersoy Sempozyumu Bildiriler Kitabı, (Ed. G. Yıldız, M. Z. Yıldırım, Ş. Kazan, H. Yazıcı Okuyan), C.1, Burdur: MAKÜ, s.439-444.